

РОЗРОБКА ТА ПСИХОМЕТРИЧНА ПЕРЕВІРКА ОПИТУВАЛЬНИКА «НАВЧАЛЬНА САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ДОРΟΣЛОГО»

Тетяна Гальцева

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна,
tgaltseva1@gmail.com

У статті представлено процедуру розробки та психометричної перевірки авторського опитувальника, що розкриває рівень навчальної самоефективності дорослого і її структурних компонентів. Для з'ясування внутрішньої будови опитувальника та перевірки його відповідності побудованій теоретичній моделі навчальної самоефективності застосовано факторний аналіз, що дав змогу з достатньо високим рівнем надійності диференціювати п'ять його шкал. Опитувальник складається з 32 тверджень. Шкали ідентифіковані як «Впевненість у власній навчальній здатності», «Ціннісно-сміслові ставлення до навчальної діяльності», «Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні», «Відповідальність за навчання та саморозвиток», «Прогностично-рефлексивна здатність до навчання». Сумарний результат представлено шкалою «Загальний показник навчальної самоефективності». Розроблено тестові норми для кожної шкали.

Установлено статистично значущі кореляційні зв'язки між шкалами навчальної самоефективності дорослого й мотивацією успіху або запобігання невдачі (методика МУН А. А. Реана). Виявлено кореляційні зв'язки між шкалами навчальної самоефективності дорослого та шкалами тесту «Впевненості в собі» (В. Г. Ромек), шкалою загальної самоефективності особистості (Р. Шварцер, М. Єрусалем в адаптації В. Г. Ромека). Виявлено високу критеріальну валідність розробленої методики. Результати проведенного дослідження засвідчують, що авторський опитувальник може використовуватися широким колом дослідників і психологів-практиків у діагностичній, консультативній та дослідницькій роботі.

Ключові слова: навчальна самоефективність дорослого, опитувальник, валідність, надійність, психометрія.

Tetiana Galtseva. Development and Psychometric Verification of the «Educational Self-Efficacy of the Adult» Questionnaire. The article presents the procedure of development and psychometric verification of the author's questionnaire, which studies the level of educational self-efficacy of the adult and its structural components. In order to find out the internal structure of the questionnaire and check its correspondence with the constructed theoretical model of training self-efficacy, a factor analysis was used that allowed to differentiate five scales of the questionnaire with a sufficiently high level of reliability. The questionnaire consists of 32 statements.

Scales are identified as «Confidence in Own Educational Ability», «Value-Semantic Attitude to Educational Activities», «Motivational-Targeted Orientation in Learning», «Responsibility for Education and Self-development», «Prognostic-Reflexive Ability to Learn». The total score is represented by the scale «Overall Indicator of Educational Self-efficacy». Test standards were developed for each scale.

The statistically significant correlation relations between the educational self-efficacy of the adult and the motivation for success and fear of failure (a method by A. A. Rean) have been established. The correlation between the educational self-efficacy scales of the adult and the scales of the self-confidence self-test (V. G. Romek), the scale of the overall self-efficacy of the individual (R. Schwarzer, M. Jerusalem in the adaptation of V. G. Romekd. The highest indicators of connection between the «Prognostic-Reflexive Ability to Learn» and «Planning» scales, between the «Motivational-Targeted Orientation in Learning» and «Purposefulness» scales, between the «Value-Semantic Attitude to Educational Activities» and «Self-organization» scales, between the «Overall Indicator of Educational Self-efficacy» and «Overall Indicator of Self-organization» scales were established. Indicators of the educational self-efficacy scales at a minor statistical level correlate with the «Orientation to the Present» scale. The questionnaire has successfully passed a test for discriminatory power, test-retest reliability, internal consistency and constructive validity. The high criterial validity of the developed method is revealed.

Key words: educational self-efficacy of the adult, questionnaire, validity, reliability, psychometry.

Татьяна Гальцева. Разработка и психометрическая проверка опросника «Учебная самооэффективность взрослого». В статье представляется процедура разработки и психометрической проверки авторского опросника, в котором раскрывается уровень учебной самооэффективности взрослого и ее структурных компонентов. Для выяснения внутренней структуры опросника и проверки соответствия построенной теоретической модели учебной самооэффективности применяется факторный анализ, позволяющий с достаточно высоким уровнем надежности дифференцировать пять шкал опросника. Опросник состоит из 32 утверждений. Шкалы идентифицированы как «Уверенность в собственной учебной способности», «Ценностно-смысловое отношение к учебной деятельности», «Мотивационно-целевая направленность в обучении», «Ответственность за обучение и саморазвитие», «Прогностически-рефлексивная способность к обучению». Суммарный результат представлен шкалой «Общий показатель учебной самооэффективности». Разработаны тестовые нормы для каждой шкалы.

Установлены статистически значимые корреляционные связи между шкалами учебной самооэффективности взрослого и мотивацией успеха (методика МУН А. А. Реана). Выявлены корреляционные связи между шкалами учебной самооэффективности взрослого и шкалами теста «Уверенности в себе» (В. Ромек), шкалой общей самооэффективности личности (Р. Шварцер, М. Иерусалим в адаптации В. Ромека). Обнаружена высокая валидность разработанной методики. Результаты проведенного исследования показывают, что авторский опросник

может использоваться широким кругом исследователей и психологов-практиков в диагностической, консультативной и исследовательской работе.

Ключевые слова: учебная самоэффективность взрослого, опросник, валидность, надежность, психометрия.

Постановка наукової проблеми та її значення

У сучасних умовах, коли освіта набуває характеру неперервного процесу, проблема ефективного функціонування особистості в навчальній діяльності стає особливо актуальною. Вона привертає увагу численних учених у зв'язку з розширенням інформаційного простору, техногенністю суспільства, швидким оновленням знань, що спонукає людину до навчальної активності. Переконавання у власній ефективності (самоефективності), як уважає А. Бандура, може сильно впливати на рівень досягнень індивіда, визначає силу й стійкість мотивації до діяльності, дає змогу протистояти труднощам на шляху до мети, підвищує самоповагу. Люди з високим рівнем самоефективності, зауважує вчений, виявляють більший інтерес до освіти та професійних занять, навчання для них стає частиною життя й забезпечує їх основним джерелом особистісного зростання (Бандура, 1977: 216).

Феномен навчальної самоефективності особистості відрізняється від розмаїття її видів в інших сферах життєдіяльності. Він визначає внутрішню готовність індивіда до активних навчальних дій, сприяє формуванню потреби вчитися впродовж життя.

Проблема самоефективності особистості у сфері освіти була предметом дослідження багатьох науковців. Навчальна самоефективність дорослого, на нашу думку, – це феномен самосвідомості, що характеризується суб'єктивним очікуванням успіху, ефективних самозмін у навчальній діяльності. Підвищення рівня навчальної самоефективності дорослого сприяє його перетворенню на суб'єкта власного розвитку, спроможного до визначення завдань самозмінення, готового проектувати в умовах неперервної освіти траєкторію власного руху та самовдосконалення. Розгортання навчальної самоефективності дорослого проходить певні етапи:

- 1) усвідомлення необхідності виконання життєвих і професійних завдань за допомогою навчання;
- 2) самооцінка здатності до розв'язання навчальної задачі (цілі);
- 3) виникнення навчально-пізнавального інтересу, мотивації досягнення;
- 4) визначення навчальної мети й постановка класових завдань для її досягнення;

5) прогнозування навчальних результатів і наслідків власних дій;
б) інтенція мислення, волі, почуттів на ефективні навчальні дії та самозмінення в процесі виконання навчальної задачі.

Поштовхом до навчальної самоефективності є незадоволеність дорослого наявним рівнем свого розвитку, необхідність розв'язання професійних й особистісних завдань за допомогою освіти.

Сучасна психологічна практика потребує розробки психодіагностичного інструментарію, спрямованого на дослідження цього конструкту. Ураховуючи актуальність і недостатню розробленість зазначеної проблеми, ми розробили опитувальник «Навчальна самоефективність дорослого», який побудований на основі авторської теоретичної моделі конструкту.

Мета статті – опис розробки та психометричної перевірки авторського опитувальника «Навчальна самоефективність дорослого».

Методи дослідження

Для перевірки конструктної валідності опитувальника застосовано такі методики: «Навчальної самоефективності студента» (Сняданко, 2017), «Шкала загальної самоефективності особистості» (Шварцер, 1996), МУН (Реан, 2002), тест «Упевненість у собі» (Ромек, 1998). Критеріальну валідність перевіряли на основі зіставлення показників середньої академічної успішності кожного студента (діапазон отриманих середніх значень склав від 66 до 90 балів) зі шкалою «Загального показника навчальної самоефективності» (авторського опитувальника).

Для обробки отриманих результатів і їх статистичного аналізу використано методи описової статистики, кореляційного аналізу Спірмена, критерію різниці Стюдента, коефіцієнта α -Кронбаха, факторного аналізу (метод головних компонент з ортогональним обертанням Varimax із нормалізацією даних за методом Кайзера). Обробку даних проводили в пакеті STATISTICA 8.0

Учасники дослідження. У дослідженні взяли участь 436 осіб. Серед них – 104 студенти заочної форми навчання Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 104 вчителі області, котрі проходили перепідготовку в Дніпропетровському інституті післядипломної педагогічної освіти, 71 безробітний районних центрів зайнятості м. Дніпра, 76 працівників бізнес-структур компанії «АТБ-маркет», 82 слухачі «Університету третього віку».

Досліджуваним запропоновано інструкцію «Шановний респонденте, відповідаючи на запитання опитувальника, визначте ступінь відпо-

відності твердження власному сприйняттю себе, оцінивши його від «одного» до «п'яти» балів» («зовсім не згодний 0 _ 1 _ 2 _ 3 _ 4 _ 5 _ повністю згодний»)

Результати й обговорення

Факторна структура опитувальника. Для з'ясування внутрішньої структури опитувальника застосовано факторний аналіз, що виявляє приховані ознаки певного явища й уможливорює аналіз структури зв'язків латентних змінних досліджуваного опитувальника (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця факторних навантажень

Factor Loadings (Varimax Normalized)					
Extraction: Principal Components (Marked Loadings are >,500)					
Пункт-питання	Factor-1	Factor-2	Factor-3	Factor-4	Factor-5
1	2	3	4	5	6
П1	0,051	0,529	0,251	0,430	0,464
П2	0,284	0,224	0,357	0,520	0,048
П3	0,217	0,181	0,608	0,097	0,191
П4	0,261	0,084	0,585	0,619	-0,087
П5	0,261	0,532	0,108	0,412	0,332
П6	0,398	0,287	0,352	0,342	0,663
П7	-0,065	0,635	0,108	0,053	0,098
П8	0,231	0,723	0,237	0,443	0,034
П9	0,603	0,088	0,179	0,001	0,030
П10	0,344	0,037	0,036	0,238	0,590
П11	0,506	0,278	0,224	0,165	0,420
П12	0,331	0,554	0,094	0,141	0,382
П13	0,660	0,036	0,306	0,148	0,123
П14	0,388	0,176	0,036	0,624	0,248
П15	0,313	0,121	0,532	0,201	0,325
П16	0,360	0,040	0,581	0,216	0,031
П17	0,326	0,073	0,021	0,323	0,518
П18	0,768	0,151	0,258	0,096	0,354
П19	0,058	0,093	0,581	0,179	0,385
П20	0,660	0,052	0,289	0,034	0,061
П21	0,552	0,002	0,102	0,441	-0,019
П22	0,124	0,294	0,085	0,500	0,761
П23	0,056	0,592	0,154	0,026	0,121
П24	0,383	0,186	-0,002	0,369	0,515
П25	0,065	0,580	0,401	0,209	0,031

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6
П26	0,021	0,597	0,073	0,065	-0,100
П27	0,000	0,101	0,039	0,635	0,276
П28	0,010	0,070	0,423	0,332	0,620
П29	0,513	0,005	0,343	0,180	0,295
П30	0,531	0,078	0,445	0,218	0,158
П31	0,257	0,016	0,719	0,153	0,027
П32	0,133	0,065	0,324	0,713	0,039
Значення (вага) фактора	4,633	3,484	3,069	3,021	2,947
Доля (%) поясненої дисперсії	14,5%	12,8%	10,4%	10,1%	9,6%

Примітка. *Жирним та заливкою виділено пункти (твердження), які показали статистично достовірні навантаження на відповідний фактор. Коефіцієнти навантаження вказують на силу (щільність) зв'язку окремого пункту із виявленим фактором.*

Проведений факторний аналіз даних дав змогу побудувати п'яти-факторну модель. Сумарна доля поясненої дисперсії складає 57,4 %, що вважається цілком задовільним результатом.

Перший фактор можна ідентифікувати як *упевненість у власній навчальній здатності*. Пункти-питання, які в нього входять (18, 13, 20, 9, 21, 29, 30 – перераховані в порядку спадання факторного навантаження), пояснюють 14,5 % загальної дисперсії досліджуваної ознаки-конструкту «Навчальної самоєфективності дорослого». Питання з найбільшим факторним навантаженням № 18: «Я впевнений(а), що зможу успішно перевчитися (оволодівати новою професією) за необхідності» (0,768). Зміст пунктів-питань, що утворили цей фактор (наприклад, № 13: «Я впевнений(а) у власних навчальних здібностях і можливостях їх розвитку», № 20: Я здатний(а) швидко сприймати нову для себе навчальну інформацію й активно працювати з нею), полягає в оцінці дорослим своєї навчальної здатності.

Другий фактор (доля поясненої дисперсії 12,8 %) поєднав пункти-питання 8, 7, 26, 23, 25, 12, 5, 1 (перераховані в порядку спадання факторного навантаження). Питання з найбільшим факторним навантаженням № 8: «Навчання (освіта) для мене є важливою життєвою цінністю» (0,723). Зміст пунктів, що утворили цей фактор (наприклад № 5: «Для мене важливо розуміти смисл навчальної діяльності», №1:

«Вважаю, що без навчання (освіти) я не зможу бути успішною людиною»), розкриває *ціннісно-сміслову ставлення до навчальної діяльності (освіти)*.

Третій фактор (доля поясненої дисперсії – 10,4 %) представлений пунктами-питаннями 31, 3, 4, 19, 15, 16 (наведені в порядку спадання факторного навантаження). Показовим є пункт № 31: «Я ніколи не зупиняюся на досягнутому, отримавши результат, зразу визначаю собі нову навчальну ціль» – питання з найбільшим факторним навантаженням (0,719). Психологічний зміст пунктів, що утворили цей фактор (наприклад, № 3: «Я вмію визначати цілі власного розвитку», № 4: «Я прагну завдяки навчанню стати більш досконалим та досягти результатів у певній сфері діяльності»), дає нам змогу ідентифікувати його як *мотиваційно-цільову спрямованість у навчанні*.

Четвертий фактор (доля поясненої дисперсії – 10,1 %) утворений пунктами-питаннями 32, 27, 14, 2 (перераховані в порядку спадання факторного навантаження). Пункт-питання з найбільшим навантаженням № 32: «Я впевнений(а), чим більше зусиль я вкладаю в навчання (самонавчання), тим кращі маю шанси на успіх у професійній діяльності або саморозвитку» (0,713). Психологічний зміст пунктів, що утворили цей фактор (наприклад, «27: «Відсутність успіху у професійному саморозвитку, як правило, пов'язана з тим, що я не доклав (ла) до цього достатніх зусиль», №14: «Я прагну виконувати навчальні завдання вчасно та якісно»), дає можливість ідентифікувати цей фактор як *відповідальність за навчання й саморозвиток*.

П'ятий фактор (доля поясненої дисперсії – 9,6 %) представлений пунктами-питаннями 22, 6, 28, 10, 17, 24. Питання з найбільшим факторним навантаженням – № 22: «Перш ніж почати навчатися, я, зазвичай, намагаюсь уявити, які наслідки отримаю в майбутньому» (0,761). Психологічний зміст пунктів, що утворили цей фактор (наприклад, № 6: «Перш ніж почати виконувати навчальну роботу, я аналізую внутрішні й зовнішні ресурси для її виконання», № 28: «Після навчання я аналізую, чому навчився(лася), як змінився(лася)»), дає змогу ідентифікувати цей фактор як *прогностично-рефлексивну здатність до навчання*.

Отже, факторний аналіз засвідчив, що конструкт «Навчальна самоєфективність дорослого» має п'ятифакторну модель.

Надійність шкал перевіряли на внутрішню узгодженість питань-пунктів, що до них входять, за допомогою підрахунку показника Альфа Кронбаха та індексу дискримінативності. Результати їх визначення наведено в табл. 2.

**Протокол розрахунку Альфа Кронбаха для всіх
пунктів-питань опитувальника**

Cronbach alpha: 0,8940, Average inter-item corr. (Середня інтеркореляція пунктів): 0,2130				
пункт- питання	середнє при видаленні пункту	ст. відхилення при видаленні пункту	індекс дискримінативності (кореляція між пунктом та загальним показником)	значення Альфа Кронбаха при видаленні пункту
1	2	3	4	5
П1	127,18	13,35	0,48	0,87
П2	126,64	13,66	0,45	0,88
П3	127,03	13,61	0,43	0,88
П4	126,85	13,56	0,51	0,87
П5	126,66	13,64	0,45	0,88
П6	127,32	13,43	0,50	0,87
П7	126,89	13,89	0,44	0,88
П8	126,78	13,56	0,54	0,87
П9	126,97	13,61	0,36	0,88
П10	127,17	13,57	0,45	0,87
П11	126,63	13,65	0,43	0,88
П12	127,29	13,55	0,28	0,88
П13	127,09	13,50	0,58	0,87
П14	127,03	13,35	0,62	0,87
П15	127,82	13,44	0,41	0,88
П16	127,25	13,43	0,55	0,87
П17	127,01	13,51	0,54	0,87
П18	126,95	13,57	0,49	0,87
П19	127,82	13,80	0,38	0,89
П20	127,08	13,58	0,51	0,87
П21	127,13	13,47	0,57	0,87
П22	127,35	13,66	0,27	0,88
П23	127,19	13,59	0,30	0,88
П24	127,07	13,56	0,46	0,87
П25	127,08	13,58	0,38	0,88
П26	127,90	13,69	0,36	0,88

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5
П27	127,24	13,70	0,22	0,88
П28	127,35	13,40	0,52	0,87
П29	127,29	13,49	0,51	0,87
П30	127,02	13,48	0,57	0,87
П31	127,20	13,46	0,52	0,87
П32	126,87	13,54	0,53	0,87

Величина Альфа Кронбаха для шкали із 32 запитань склала 0,894, що є вищою за мінімально допустиму, котра становить 0,7 (відповідно до моделі Нуннали, якщо значення показника Альфа Кронбаха перебуває в інтервалі від 0,7 до 1, то ступінь надійності результатів є прийнятним). Розраховані показники Альфа Кронбаха вказують на те, що жоден із пунктів кожної шкали не є зайвим: у разі видалення будь-якого з них надійність шкали знижується.

Після обробки отриманих результатів нами проаналізовано внутрішню узгодженість шкал за допомогою критерію Альфа Кронбаха (табл. 3).

Таблиця 3

Показники надійності за окремими шкалами опитувальника

Назва шкали	Кількість пунктів	Діапазон індексу дискримінативності пунктів	Середня інтеркореляція пунктів	Показник внутрішньої узгодженості (Альфа Кронбаха)
Ціннісно-смісловне ставлення до навчальної діяльності (освіти)	8	0,35-0,64	0,26	0,71
Упевненість у власній навчальній здатності	8	0,39-0,66	0,35	0,81
Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні	6	0,34-0,56	0,25	0,69
Прогностично-рефлексивна здатність до навчання	6	0,36-0,64	0,29	0,72
Відповідальність за навчання та саморозвиток	4	0,31-0,53	0,24	0,66
Загальний показник навчальної самоефективності	32	0,22-0,62	0,21	0,89

У таблиці подано значення Альфа Кронбаха для шкал «Ціннісно-сміслові ставлення до навчальної діяльності (освіти)» (0,7), «Упевненість у власній навчальній здатності» (0,81), «Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні» (0,69), «Прогностично-рефлексивна здатність до навчання» (0,72), «Відповідальність за навчання та саморозвиток» (0,66), «Загальний показник навчальної самоефективності» (0,89). Розраховані показники надійності загалом відповідають психометричним стандартам. Отже, на основі статистичного аналізу можна стверджувати, що розроблений опитувальник «Навчальна самоефективність дорослого» характеризується прийнятною величиною внутрішньої узгодженості пунктів і шкал.

Ретестова надійність. Повторне тестування однієї й тієї самої вибірки 50 респондентів проведено з інтервалом 45 днів.

Таблиця 4

Результати перевірки ретестової надійності

Назва шкали	Значення показника ретестової надійності
Ціннісно-сміслові ставлення до навчальної діяльності (освіти)	0,85
Упевненість у власній навчальній здатності	0,82
Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні	0,89
Прогностично-рефлексивна здатність до навчання	0,856
Відповідальність за навчання та саморозвиток	0,914
Загальний показник навчальної самоефективності	0,877

Із табл. 4 можна спостерігати, що результати, отримані за опитувальником, є стабільними й мало змінюються з часом. Кореляційний зв'язок між тестом і ретестом за шкалами опитувальника становить не менше ніж 0,8. Ці результати свідчать про те, що опитувальник є ретестово надійним.

Побудова нормативної шкали. У табл. 5 представлено описові статистики опитувальника «Навчальної самоефективності дорослого» за окремими шкалами та загальним показником.

Таблиця 5

**Описова статистика результатів опитувальника
«Навчальної самоефективності дорослого»**

Назва шкали	Середнє	Ст. відхилення	Асиметрія	Екセス	Мінімальне значення	Максимальне значення
Ціннісно-сміслові ставлення до навчальної діяльності (освіти)	32,88	4,55	-0,62	0,23	20	40
Упевненість у власній навчальній здатності	33,68	4,27	-0,44	0,12	20	40
Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні	23,42	3,34	-0,63	0,46	10	30
Прогностично-рефлексивна здатність до навчання	22,11	3,59	-0,54	0,41	12	30
Відповідальність за навчання та саморозвиток	17,14	2,28	-0,75	-0,02	10	20
Загальний показник навчальної самоефективності	131,82	13,17	-0,54	0,28	80	160

Під час розбивки на три інтервали значення норми для загального показника навчальної самоефективності становить 118–145 балів, для шкали «Ціннісно-сміслові ставлення до навчальної діяльності» – 28–37 балів, «Упевненість у власній навчальній здатності» – 29–38 балів, «Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні» – 20–26 балів, «Прогностично-рефлексивна здатність до навчання» – 19–26 балів, для шкали «Відповідальність за навчання та розвиток» – 15–18 балів.

Шкала 1. Ціннісно-сміслові ставлення до навчання дає можливість виявити рівень усвідомленості дорослим сенсу свого навчання, наявність (відсутність) упереджених, помилкових суджень, негативних стереотипів, що можуть стати психологічним бар'єром у розгортанні процесу навчальної самоефективності.

Шкала 2. Упевненість у власній навчальній здатності вимірює рівень упевненості дорослого у власній навчальній здатності, у можливостях підвищення професійної майстерності.

Шкала 3. Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні дає можливість виявити рівень здатності дорослого до постановки завдань власного розвитку й наполегливості в їх досягненні.

Шкала 4. Прогностично-рефлексивна здатність до навчання уможливує вияв рівня розвитку в дорослого здатності до навчальної рефлексії та вміння здійснювати прогнозування в навчанні.

Шкала 5. Відповідальність за навчання та розвиток дає можливість виявити рівень відповідальності дорослого за результати свого навчання.

Конструктна валідність – це висновок про схожість цієї методики з іншими методами, що призначені для вимірювання тих самих показників. Конструктна валідність перевірялася за два етапи: 1) визначенням кореляційних зв'язків між авторським опитувальником і методиками, що вивчають той самий конструкт: методикою «Навчальної самоефективності студента» І. І. Сняданко, шкалою загальної самоефективності особистості (Р. Шварцер, М. Єрусалем в адаптації В. Ромека); 2) установленням кореляційних зв'язків між авторським опитувальником і методиками МУН А. А. Реана, тестом «Упевненість у собі» (В. Г. Ромек).

Таблиця 6

**Результати перевірки конструктної валідності
за допомогою кореляційного аналізу**

Назва шкали	Загальна самоефективність особистості (Р. Шварцер, М. Єрусалем в адаптації В. Ромека)	Упевненість у своїх здібностях до навчання (методика І. І. Сняданко)	Наполегливість та цілеспрямованість у навчанні (методика І. І. Сняданко)	Записування та запам'ятовування навчальної інформації (методика І. І. Сняданко)	Загальний показник навчальної самоефективності (методика І. І. Сняданко)
1	2	3	4	5	6
Ціннісно-смісловне ставлення до навчальної діяльності (освіти)	0,58	0,38	0,66	0,32	0,51
Упевненість у власній навчальній здатності	0,41	0,68	0,42	0,24	0,49

Закінчення таблиці 6

1	2	3	4	5	6
Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні	0,39	0,44	0,69	0,44	0,56
Прогностично-рефлексивна здатність до навчання	0,40	0,31	0,37	0,50	0,45
Відповідальність за навчання та саморозвиток	0,54	0,41	0,52	0,31	0,58
Загальний показник навчальної самоефективності	0,55	0,48	0,54	0,41	0,67

Як бачимо з табл. 6, виявлені статистично достовірні позитивні кореляційні зв'язки між показниками авторського опитувальника та методик, які вимірюють конструкти, близькі за змістом. Наявність і сила (міцність) цих зв'язків дають нам усі підстави стверджувати, що наш опитувальник є конструктно валідним.

На другому етапі оцінки конструктної валідності нами досліджено зв'язок навчальної самоефективності дорослого з показником мотивації успіху або запобігання невдачі (методика МУН А. А. Реана) і складовими частинами шкал тесту «Упевненість у собі» (В. Г. Ромек).

Таблиця 7

Зв'язок навчальної самоефективності дорослого з показниками мотивації успіху (досягнення) та впевненості в собі (n=70)

Назва шкали	Страх невдачі – Надія на успіх (методика А. А. Реана)	Впевненість у собі (методика В. Г. Ромека)	Соціальна сміливість (методика В. Г. Ромека)	Ініціатива в соціальних контактах (методика В. Г. Ромека)
1	2	3	4	5
Ціннісно-сміслові ставлення до навчальної діяльності (освіти)	0,24	0,18	0,16	0,07
Упевненість у власній навчальній здатності	0,44	0,58	0,34	0,37

Закінчення таблиці 7

1	2	3	4	5
Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні	0,59	0,42	0,19	0,15
Прогностично-рефлексивна здатність до навчання	0,41	0,21	0,17	0,09
Відповідальність за навчання та саморозвиток	0,21	0,19	0,12	0,35
Загальний показник навчальної самоефективності	0,45	0,38	0,21	0,26

Примітка. *Жирним та заливкою в таблиці виділено статистично достовірні зв'язки.*

Установлено статистично значущі кореляційні зв'язки між шкалами навчальної самоефективності дорослого та мотивацією успіху або запобігання невдачі за методикою А. А. Реана (табл. 7). Найбільшу силу й достовірність демонструє кореляційний зв'язок між шкалою «Мотиваційно-цільова спрямованість у навчанні» (авторського опитувальника) і показником мотивації успіху або запобігання невдачі ($r= 0,59$ $p<0,01$) та шкалою «Загальний показник навчальної самоефективності» і показником «Страх невдачі – надія на успіх» ($r= 0,45$ $p<0,01$). Цей зв'язок вказує на те, що навчальна самоефективність дорослого характеризується переважанням мотивації досягнення.

Виявлено також кореляційні зв'язки між шкалами навчальної самоефективності дорослого та шкалами тесту «Упевненість у собі» (В. Г. Ромек). Найбільш тісний кореляційний зв'язок установлено між шкалою «Упевненість у власній навчальній здатності» (авторської методики) і шкалою «Упевненість у собі» (методики В. Г. Ромека) ($r= 0,58$ $p<0,01$). Це вказує на те, що навчальна самоефективність дорослого надійно пов'язана з відчуттям упевненості в собі, соціальною сміливістю й ініціативою в соціальних контактах.

Критеріальну валідність перевіряли на основі зіставлення показників середньої академічної успішності стосовно кожного студента заочної форми навчання (діапазон отриманих середніх значень склав від 66 до 90 балів) зі шкалою «Загальний показник навчальної самоефективності» (авторського опитувальника) (див. рис. 1).

Діаграма показує, що загальний показник навчальної самоефективності авторського опитувальника значимо та позитивно корелює з академічною успішністю. Цей результат вказує на високу критеріальну валідність розробленого опитувальника.

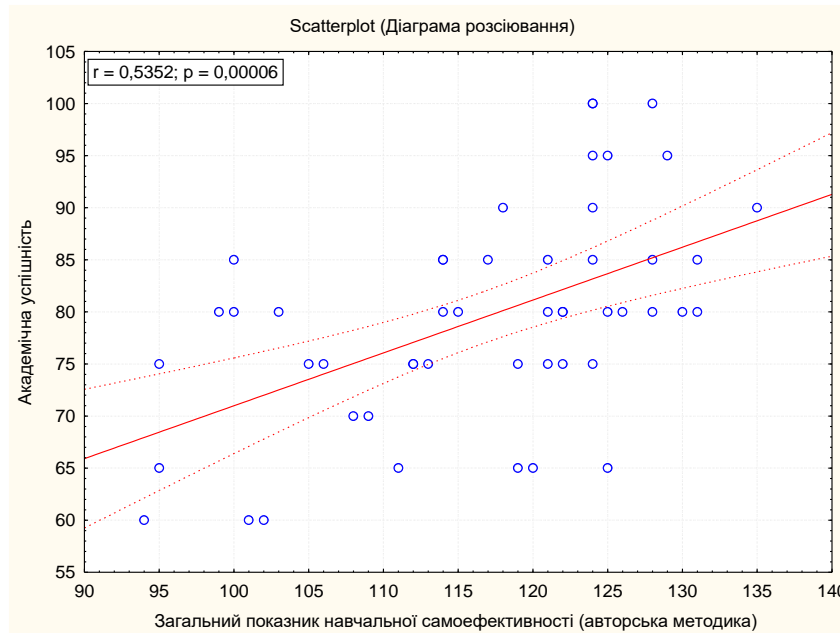

Рис. 1. Структура зв'язку між загальним показником навчальної самоефективності дорослого та академічною успішністю студентів

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Результати проведених процедур дають підставу стверджувати, що розроблений опитувальник валідний, надійний, загалом відповідає сучасним психометричним вимогам та нормам, які ставляться до авторських методик. Опитувальник успішно пройшов перевірку на дискримінативність, ретестову надійність, внутрішню узгодженість і конструктивну валідність. Опитувальник як валідний інструмент психодіагностики може застосовуватися для вимірювання рівня навчальної самоефективності дорослого і її складових частин: ціннісно-смыслового ставлення до навчальної діяльності (освіти), упевненості у власній навчальній здатності, мотиваційно-цільової спрямованості в навчанні, прогностично-рефлексивної здатності до навчання, відповідальності за навчання та саморозвиток.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані, на нашу думку, із процесом диференціації нормативної шкали для чоловіків і жінок, для молодих людей, людей середнього віку та людей похилого віку.

Література

1. Бандура А. Теория социального научения / Альберт Бандура : [пер. с англ. Н. Н. Чубарь]. – Санкт-Петербург : Евразия, 1977. – 320 с.
2. Реан А. А Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В Бордовская, С. И. Розум. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 432 с.

3. Ромек В. Г. Тесты уверенности в себе / В. Г. Ромек // Практическая психодиагностика и психологическое консультирование. – Ростов-на-Дону : Ирбис, 1998. – С. 87–108.
4. Сняданко І. І. Психологічні засади підготовки студентів технічних університетів до професійно-управлінської діяльності : дис ... д-ра психол. наук : [спец.] 19.00.10 – «Організаційна психологія; економічна психологія» / І. І. Сняданко ; Нац. акад. пед. наук України. – Київ, 2017. – 396 с.
5. Шварцер Р. Русская версия шкалы общей самоэффективности Р. Шварцера и М. Ерусалема / Ральф Шварцер, Маттиас Ерусалем, Владимир Ромек // Иностранная психология. – 7. – 1996. – С. 46–56.

References

1. Bandura A. (1977). Teoriya sotsialnogo naucheniya [Social learning theory] per. s angl. N. N.Chubar. St. Petersburg .: Evraziya. 320 p. [in Russian].
2. Rean. A. A. & Bordovskaya, N. V. & Rozum S. I. (2002) Psihologiya i pedagogika [Psychology and Pedagogy]. St. Petersburg. : Peter. 432 p. [in Russian].
3. Romek V. G. (1998) Testyi uverennosti v sebe [Tests of self-confidence] // Prakticheskaya psihodiagnostika i psihologicheskoe konsultirovanie [Practical psychodiagnosics and psychological counseling]. Rostov-on-Don, Irbis. 87–108 [in Russian].
4. Snyadanko I. I. (2017). Psy`xologichni zasady` pidgotovky` studentiv texnichny`x universy`tetiv do profesijno-upravlins`koyi diyal`nosti [Psychological bases of training of students of technical universities for professional-management activity]: dis ... Dr. psychol. Sciences: [special.] 19.00.10 – Organizacijna psy`xologiya; ekonomichna psy`xologiya [«Organizational psychology; economical psychology»]. Nat. acad. ped. Sciences of Ukraine, Kiev. 396 p. [in Ukrainian].
5. Schwarzzer R. (1996). Russkaya versiya shkalyi obschey samoeffektivnosti R.Shvartsera i M.Erusalema [Russian version of the scale of general self-efficiency of R.Shvartser and M.Erusalem]. Inostrannaya psihologiya [Foreign psychology]. 7, 46–56 [in Russian].

Додаток 1

Опитувальник «Навчальна самоефективність дорослого»

Інструкція. Шановний респонденте, відповідаючи на запитання опитувальника, визнач ступінь відповідності твердження власному сприйняттю себе, оцінивши його від «одного» до «п'яти» балів» («зовсім не згодний 0_1__2__3__4__5__ повністю згодний»).

№	Питання	Відповідь
1	2	3
1	Вважаю, що без навчання (освіти) я не зможу бути успішною людиною.	0 1 2 3 4 5
2	Я відчуваю себе відповідальним (ною) за власний розвиток	0 1 2 3 4 5
3	Я вмію визначати цілі власного розвитку.	0 1 2 3 4 5
4	Я прагну завдяки навчанню стати більш досконалим і досягти результатів у певній сфері діяльності	0 1 2 3 4 5
5	Для мене важливо розуміти смисл навчальної діяльності	0 1 2 3 4 5
6	Перш ніж почати виконувати навчальну роботу, я аналізую внутрішні й зовнішні ресурси для її виконання	0 1 2 3 4 5
7	Я погоджуюся з думкою «вчитися мають діти, чим старша людина, тим менше вона потребує навчання».	0 1 2 3 4 5
8	Навчання та саморозвиток для мене є важливою життєвою цінністю	0 1 2 3 4 5
9	Я готовий(а) пробувати себе в нових професійних сферах.	0 1 2 3 4 5
10	Перш ніж почати виконувати навчальне завдання, я чітко уявляю, що треба зробити, щоб досягти навчальної цілі	0 1 2 3 4 5
11	Мені подобається пізнавати нове, оволодівати новими вміннями.	0 1 2 3 4 5
12	Я погоджуюся з думкою: «Вчись не вчись, це нічого не дасть, успішні люди, це ті, хто мають гроші і впливових друзів, що їм допомагають».	0 1 2 3 4 5
13	Я впевнений(а) у власних навчальних здібностях і можливостях їх розвитку.	0 1 2 3 4 5
14	Я прагну виконувати навчальні завдання вчасно і якісно.	0 1 2 3 4 5
15	Я вмію відмовлятися від усього, що відволікає мене від навчальної мети.	0 1 2 3 4 5
16	Мене не задовольняє середній результат, я завжди прагну досягати найвищих результатів у навчанні.	0 1 2 3 4 5
17	Я завжди очікую успіхів у навчанні.	0 1 2 3 4 5
18	Я впевнений(а), що зможу успішно перевчитися (оволодівати новою професією) при необхідності	0 1 2 3 4 5
19	У більшості випадків я не замислююся щодо цілей свого навчання.	0 1 2 3 4 5

1	2	3
20	Я здатний(а) швидко сприймати нову для себе навчальну інформацію й активно працювати з нею.	01 2 3 4 5
21	Я впевнений(а), що завдяки навчанню зможу розкрити свої потенціальні можливості.	01 2 3 4 5
22	Перш ніж почати навчатися, я, як правило, намагаюсь уявити, які наслідки я отримаю в майбутньому	01 2 3 4 5
23	Я погоджуюся з думкою, що «людина, котра має великий професійний досвід, не потребує навчання».	01 2 3 4 5
24	Якщо я не отримав(ла) позитивного начального результату, я намагаюсь аналізувати причини неуспіху й прагну виправити ситуацію.	01 2 3 4 5
25	Я чітко уявляю свої життєві перспективи та завжди знаю, чому хочу навчитися.	01 2 3 4 5
26	Я погоджуюся з думкою, що «найкращій учитель – це досвід, тому доросла людина має працювати, а не навчатися».	01 2 3 4 5
27	Відсутність успіху в професійному саморозвитку, як правило, пов'язано з тим, що я не доклав(ла) до цього достатніх зусиль.	01 2 3 4 5
28	Після навчання я аналізую, чому навчився(лася), як змінився(лася).	01 2 3 4 5
29	Я постійно підвищую рівень своєї компетентності та майстерності.	01 2 3 4 5
30	Я вмію керувати своїм навчанням й отримую задоволення від власного розвитку.	01 2 3 4 5
31	Я не зупиняюся на досягнутому, отримавши результат, зразу визначаю собі нову навчальну ціль.	01 2 3 4 5
32	Я впевнений(а): чим краще я навчаюсь, тим більші маю шанси на успіх у професійній діяльності або саморозвитку.	01 2 3 4 5